

הודעה לעיתונות - 15 במאי 1996

דו"ח "מבט לשלום" חושף מחדלים חמורים במדיניות הענשת מחבלים ע"י הרשות הפלסטינית

יותר משליש מהנידונים בבית-הדין הפלסטיני שוחררו או גויסו למשטרה הפלסטינית

הרשות הפלסטינית לא הצליחה ליישם מדיניות אפקטיבית של הענשת מחבלים במהלך השנתיים שחלפו מאז הקמתה, קובע דו"ח "מבט לשלום" המתפרסם היום. דו"ח זה מהווה פרק אחד מתוך דו"ח מקיף הבוחן את מאמצי הרשות הפלסטינית להאבק בטרור ומתפרסם היום מכיוון שמחר, ה-16 בחודש, בפגישה שאמורה להתקיים בין שר המשפטים הישראלי, דוד ליבאי, לבין עמיתו הפלסטיני פרי אבו מדין, תעלה מחדש הבקשה להסגרת חשודים פלסטינים במעשי טרור.

דו"ח "מבט לשלום" בוחן שלושה כלים אפשריים של הרשות הפלסטינית להענשת אנשים המעורבים בפעילות חבלנית: הסגרה לישראל, העמדה למשפט וביצוע גזר הדין בבתי משפט פלסטינים ומעצר ללא משפט בבתי סוהר פלסטינים. הדוח מציין שישראל הגישה לרשות הפלסטינית 8 בקשות רשמיות להסגרת 14 חשודים בפעילות חבלנית. נכון להיום, הרשות לא הסגירה ולו גם חשוד אחד מה-14. בפגישה שנערכה בספטמבר 1995 בין ליבאי ואבו מדין, ישראל הגישה מחדש חלק מהבקשות, מכיוון שהרשות לא השיבה עליהן. בחודש פברואר 1996, ליבאי ואבו מדין נפגשו שוב, וליבאי הגיש מחדש את כל הבקשות. נכון להיום הרשות הפלסטינית עדיין לא ענתה להן.

לפי דו"ח "מבט לשלום", בית-הדין הפלסטיני לבטחון המדינה ערך את המשפט הראשון ב-10 באפריל 1995, כמעט שנה לאחר כינון הרשות הפלסטינית. בית-הדין המיוחד שפט עד היום 39 אנשים בגין מעורבות ישירה או עקיפה בביצוע פעולות טרור נגד ישראלים, ומתוכם 37 אנשים נידונו לתקופות מאסר שנעות בין חצי שנה למאסר עולם. "מבט לשלום" גילה כי בית-הדין העמיד למשפט חשודים רק כאשר הלחץ על הרשות היה גדול, או במקרים אשר המשפט נועד למנוע בקשת הסגרה ישראלית. יתר על כן, הרשות נמנעה בעקביות מלהעמיד לדין מנהיגים ופעילים מרכזיים המהווים את הגרעין של הפעילות החבלנית.

בתחקיר "מבט לשלום" שנערך בחודשים אפריל-מרץ 1996 התגלה דפוס של שחרור נידונים זמן רב לפני תום תקופת מאסרם. מבין 26 המורשעים, שעדיין היו אמורים להיות כלואים בבתי-הכלא של הרשות בעת עריכת התחקיר, התברר כי 11 מביניהם או ששהו מחוץ לכלא באותו הזמן, או שבאופן רשמי היו עדיין כלואים, אך בפועל צורפו למשטרה הפלסטינית, או שהיו משוחררים קודם אך הוחזרו לכלא בעקבות לחץ ישראלי.

מבין 14 אנשי חמאס שנשפטו לתקופה של שנתיים או יותר, 8 שוחררו אחרי תקופה קצרה או שקיבלו מישרות בקרב כוחות הבטחון הפלסטיניים. דוגמא לכך הוא עבד אלמג'יד דודין, פעיל חמאס שנשפט למאסר של 12 שנים בשל מעורבותו בהכנת פיגוע ההתאבדות שבוצע ב-21 באוגוסט 1995. למרות שדודין נמצא עדיין בכלא ביריחו, בפועל הוא מועסק על-ידי כוחות הבטחון הפלסטיניים ומותרת לו תנועה חופשית ביריחו.

גימיל אבו רוב ואחמד ג'מיל סמארה, חברים בארגון "הפנתר השחור", נשפטו כל אחד ל-9 שנות מאסר עם עבודת פרך על-ידי בית-הדין ב-2 בדצמבר 1995, בגין מעורבותם בחטיפת שוטר ישראלי בג'נין. למרות זאת, הדו"ח מגלה כי השניים מועסקים בשירות כוחות הבטחון הפלסטיניים וניתנת להם תנועה

שופטת ביריחו. אבו רוב נכח לאחרונה בטקס סיום סומדיה האקדמיה הצבאית של המשטרה הפלסטינית כשהוא לבוש במדי המשטרה הפלסטינית. להלן שמות המקרים הנוספים:

1. רא"ד צבחי אחמד אלעטאר: פעיל חמאס, מבוקש על-ידי ישראל בשל מעורבות בתקרית ירי בצומת מורג, בה נהרג חיל ושניים אחרים נפצעו. הוא נשפט לשתי שנות מאסר ב-16 באפריל 1995, בעוון החזקה בלתי חוקית של נשק ואמצעי לחימה, אימון בלתי חוקי בשימוש בנשק ופגיעה בבטחון הלאומי. הוא שוחרר ממאסר בחודש ינואר 1996, לאחר שריצה 8 מתוך 24 חודשי המאסר שנגזרו עליו, ונעצר שוב ב-25 בפברואר 1996, לאחר הפיגועים בירושלים ובאשקלון, אולם שוחרר תוך ימים ספורים.

2. מחמד אברהים צאלח אבו-שמאלה: פעיל חמאס, מבוקש על-ידי ישראל בשל מעורבות בתקרית ירי בצומת מורג, בה נהרג חיל ושניים אחרים נפצעו. הוא נשפט לשתי שנות מאסר ב-16 באפריל 1995, בעוון החזקה בלתי חוקית של נשק ואמצעי לחימה, אימון בלתי חוקי בשימוש בנשק ופגיעה בבטחון הלאומי. הוא שוחרר ממאסר בחודש ינואר 1996, לאחר שריצה 8 מתוך 24 חודשי המאסר שנגזרו עליו, ונעצר שוב ב-25 בפברואר 1996, לאחר התקפת טרור בירושלים, אולם שוחרר תוך ימים ספורים.

3. סייד סאלם סעיד אבו מסאמה: פעיל חמאס, העורך לשעבר של העיתון "אלוטן" והמנהיג לשעבר של הזרוע הצבאית של החמאס. הוא נשפט לשלוש שנות מאסר ב-14 במאי 1995, בעוון הסתה, ובכלל זה הסתה כנגד הרשות הפלסטינית. הוא שוחרר ממאסר ב-13 בדצמבר 1995, לאחר שריצה 7 חודשים מתוך שלוש השנים שנגזרו עליו. במסגרת גל המעצרים של פעילי חמאס שבוצע בעקבות גל פיגועי ההתאבדות בחודשים פברואר-מרץ 1996 נעצר אבו מסאמה שוב. הוא שוחרר מן הכלא בסוף אפריל 95.

4. עואד סילמי: פעיל חמאס, מבוקש בשל מעורבות ברצח סגן אלוף מאיר מינץ. הוא הסכים להיעצר בחודש אוגוסט 1995 רק לאחר שהובטח לו כי ישוחרר בהקדם מן הכלא. סילמי נשפט לתקופה של חמש שנות מאסר ב-12 בספטמבר 1995, באשמת כוונה לביצוע פיגוע התאבדות בישראל ומעורבות ברצח סא"ל מאיר מינץ. הוא שוחרר בתוך פחות מחודש. לבקשת ישראל, הוא נעצר שוב בחודש מרץ 1996, ולאחר מכן שוחרר. על-פי מקורות "מבט לשלום", הוא נעצר שוב וכעת הוא כלוא.

5. וא"ל צלאח נסאר: פעיל חמאס. הוא הסכים למעצר בחודש אוגוסט 1995 רק לאחר שהובטח לו כי ישוחרר מן הכלא. נשפט לתקופה של חמש שנות מאסר ב-12 בספטמבר 1995, באשמת כוונה לביצוע פיגוע התאבדות בישראל. בתוך פחות מחודש שוחרר.

6. יוסף אלמלחי: פעיל חמאס. מבוקש על-ידי ישראל בעוון רציחתם של גיל רווח ושלמה קפת. ישראל ביקשה את הסגרתו ב-26 באוקטובר 1994. נשפט ל-12 שנות מאסר ב-13 בספטמבר 1995, בעוון סעיפי אישום אשר לא נמסרו לפרסום. הוא "נמלט" מן הכלא ב-22 באוקטובר 1995, פחות מחודשים לאחר שהוטל עליו עונש של 12 שנות מאסר. ב-3 בנובמבר 1995 הסגיר את עצמו לידי השלטונות הפלסטיניים, אולם שוחרר מיד לאחר מכן. לבקשת ישראל, נעצר שוב במרץ 1996 וכנראה שנמצא עדיין במעצר.

7. אוסאמה אבו טאהא: פעיל חמאס. מבוקש על-ידי ישראל באשמת סדרה של מעשי רצח, ובכללם אלה של אהוד רוט, אילן לוי וגיא עובדיה, ובאשמת מעורבות בתקריות ירי נוספות כנגד סיורים ישראליים. ישראל ביקשה את הסגרתו ב-6 בספטמבר 1995. הוא נשפט ל-12 שנות מאסר ב-13 בספטמבר 1995, אך "נמלט" מן הכלא ב-22 באוקטובר 1995. הוא הסגיר את עצמו לידי השלטונות הפלסטיניים ב-3 בנובמבר 1995, אולם שוחרר מיד לאחר מכן. לבקשת ישראל, נעצר שוב במרץ 1996, וכנראה נמצא עדיין במעצר.

8. סמיר זכארה: חבר בארגון "הפנתר השחור". יצא את אזור יריחו בניגוד להסכם שחרור האסירים. בעקבות נסיון צה"ל לעוצרו התבצר בבית-קפה בקבאטיה וחבריו חטפו שני אנשי מג"ב בגנין. עם שחרור אנשי מג"ב סוכם בין צה"ל לפלסטינים כי הוא יוחזר ליריחו ויישפט שם. ב-3 בדצמבר 1995 הוא אכן נשפט לחמש שנות מאסר ביריחו, אך שוחרר מהכלא ב-3 במרץ 1996. הוא נעצר שוב מאוחר יותר באותו היום לאחר שהיה מעורב בהתנגשות עם קצינים מכוחות הבטחון המסכל הפלסטיני.

מדיניות הרשות הפלסטינית בנוגע להענשת מחבלים

הפרקים הקודמים בחנו את השימוש שעושה הרשות הפלסטינית בשיטות שונות על מנת למנוע ביצוע פיגועים. פרק זה בוחן את הענישה הננקטת על ידי הרשות הפלסטינית כלפי אותם יחידים אשר היו מעורבים בתכנון פיגועים או בביצועם.

מדיניות בנושא ענישה חשובה משלוש סיבות, אשר שתיים מהן קשורות בפרקים הקודמים. המסר מטעם ההנהגה כי טרור איננו מקובל (נושא הפרק הראשון) הינו יעיל יותר אם הוא נאכף על-ידי מדיניות ענישה עקבית, אשר ממחישה כי טרור איננו מקובל בפועל ולא רק בתאוריה. שנית, על-ידי כליאת האנשים אשר תכננו פיגועים או ביצעו אותם בעבר, או גרימת ירידתם למחתרת, פוגעת הרשות הפלסטינית בו בזמן גם בתשתית אשר היתה אחרת נשאת ללא פגע ומוכנה להתקפות עתידיות, ובכך עוסקת בסוג של פעולת מניעה, אשר נבחנה בפרק השני.

סיבה שלישית לענישה היא הערך המרתיע שלה. מאחורי הענישה עומדת הציפיה שהידיעה של תקופת מאסר צפויה הינה בעלת השפעה משמעותית על פעולותיהם של פעילים רבים, כמו גם של רבים מהמנהיגים השייכים לגרעין הקשה של הארגונים. על-פי ציפיה זו, אנשים אשר שוקלים להתגייס לעז א-דין אלקסאם יטו פחות לעשות כן אם תהיה סבירות גבוהה לאפשרות כי בתוך מספר מועט של שנות פעילות בארגון הם יוענשו בחומרה והאנשים אשר כבר מעורבים בארגוני הטרור עשויים להקטין את פעילותם על מנת להפחית את הסיכון להתפס. מחבלים מתאבדים לכשעצמם הם כמובן חסינים לרציונאל זה, אולם האנשים ששולחים אותם לרוב מעדיפים להמנע ממאסר, ולפיכך יתכן ויושפעו.

פרק זה בוחן, אם כן, את שלושת האמצעים העיקריים הנמצאים בידי הרשות הפלסטינית על-מנת להעניש יחידים המעורבים בפעילות טרור כנגד ישראלים: הסגרה לידי ישראל, שפיטה לתקופות מאסר, ומעצר ארוך טווח ללא משפט. הפרק אינו עוסק בעונשים כגון הריסת בתים של בני משפחה של מחבלים מבוקשים או מתאבדים, מאחר ולא נעשה בהם שימוש על-ידי הרשות הפלסטינית וכן לא היה אזכור שלהם באף לא אחד מן ההסכמים בין ישראל לרשות הפלסטינית.

האפשרות השלישית, מעצר ללא משפט, אינה נדונה במפורש בהסכמים, ולמעשה יתכן והיא אף סותרת עקרון אשר מופיע כסעיף 14 הן בהסכם עזה-יריחו והן בהסכם הביניים, המחייב את שני הצדדים למלא את התחייבויותיהם "תוך התחשבות בנורמות הבינלאומיות ובעקרונות זכויות האדם וחוקי הצדק". אף על פי כן, מאחר והרשות הפלסטינית הפכה את עונש המעצר ללא משפט לאמצעי הענישה המועדף עליה, יש להתייחס אליו כאן. הפרק השני בחן אמצעי ענישה זה בהרחבה, בתוך ההקשר של השימוש בו ככלי לפגוע בתשתית האנושית של ארגוני הטרור. בהתאם לכך, החלק העוסק בנושא זה בפרק שלהלן מסכם את הממצאים העיקריים בלבד. לפני בחינת השימוש בפועל בשלושת אמצעי ענישה אלה, ראוי לציין בקצרה כיצד מתייחסים ההסכמים לשיטות הענישה השונות.

בהסכם עזה-יריחו, מחוייבים שני הצדדים על-פי סעיף 18 "למנוע פעילות עוינת", "לנקוט בכל האמצעים הנחוצים על מנת למנוע מעשי טרור, פשע ועוינות המכוונות נגד כל אחד מהם, נגד יחידים המצויים בסמכות הצד האחר ונגד רכושם, ולנקוט בצעדים משפטיים כנגד עבריינים". התחייבות זו, אשר מופיעה שוב בהסכם הביניים כסעיף 15, מכילה הן נוסח כללי ממנו ניתן להסיק באופן הגיוני את ההתחייבות להענשת מפירים, והן התייחסות ספציפית אודות צעדים משפטיים, אשר סביר שבאמצעותה מתייחסים הצדדים לנושא הענישה.

בנוסף לכך, בנספח 3 להסכם עזה-יריחו, הפרוטוקול באשר לעניינים משפטיים, מפרט סעיף 2

(7) את התנאים להסגרה, אליה מתייחסים ההסכמים כ"העברת חשודים", מאחר והסגרה הוא מושג השמור להעברה ממדינה ריבונית אחת לשניה. לישראל הזכות לדרוש הסגרה של אדם "המואשם או מורשע בעבירה המתרחשת תחת סמכות השיפוט הפלילית הישראלית", ואשר נמצא באזורים שתחת שליטת הרשות הפלסטינית. אם ישראל מראה צו מבית משפט ישראלי, המגובה באישור מטעם היועץ המשפטי לממשלה, אשר מעיד על כך כי קיימות עדויות מספקות, מחוייבת הרשות הפלסטינית להעביר את האדם הנ"ל, כל עוד העבירה בה מדובר הינה חמורה מספיק בכדי לגרום לגזר-דין של שבע שנות מאסר או יותר. אחת החריגות המהותיות מכלל זה היא שכאשר האדם אשר הסגרתו מתבקשת נמצא במעצר או מרצה עונש מאסר. במצב זה ניתן לדחות את ההעברה עד לסיום תקופת המעצר או המאסר.

הסכם הביניים חזר על אותם התנאים באשר להסגרה, אולם פירט את פרטי ההתחייבות של הפלסטינים לנקוט באמצעי ענישה חוקיים ביתר פירוט בנספח 1, סעיף 2, "מדיניות בטחון למניעת טרור ואלימות". תת-סעיף 1. ד' קובע כי "המשטרה הפלסטינית תעצור ותעמיד לדין אנשים החשודים בביצוע פעולות אלימות וטרור", בעוד תת-סעיף 3. ג' קובע כי על שני הצדדים "לעצור, לחקור ולהעמיד לדין את המבצעים ואת כל שאר האנשים המעורבים באופן ישיר או עקיף בפעולות טרור, אלימות והסתה".

בחלקים הבאים בפרק ייבחנו נושאי ההסגרה, גזרי הדין לתקופות מאסר, והמעצרים ללא משפט.

א. הסגרה

מחקר שערך "מבט לשלום" מעלה כי מאז חודש מאי 1994, הגישה ישראל שמונה בקשות הסגרה נפרדות לרשות הפלסטינית, המבקשות העברה של 14 חשודים בפעולות טרור נגד ישראלים. נכון להיום, לא העבירה הרשות הפלסטינית לידי ישראל אף לא אחד מבין 14 החשודים. חלק מבקשות אלה הועבר מספר פעמים, הן בכתב והן בעל-פה. במקרה אחד, דחתה הרשות הפלסטינית את בקשת ישראל באופן רשמי, בכתב, ובמקרה שני היא דחתה את הבקשה בעל-פה, ובכל שאר המקרים היא טרם השיבה. אחד מה-14 נלכד על-ידי ישראל והוא מרצה עונש מאסר בישראל, שלושה נשפטו בבתי משפט פלסטיניים, אם כי לפחות אחד מהם שוחרר זמן רב לפני תום תקופת המאסר. עשרת האחרים עדיין לא נעצרו.

מאז אמצע חודש ספטמבר 1995, לא העבירה ישראל אף בקשת הסגרה חדשה. באותו החודש, הגישה ישראל בקשות חוזרות עבור שבעה מהאנשים אשר את הסגרתם ביקשה בעבר, בפגישה בין שר המשפטים הישראלי, דוד ליבאי, לבין שר המשפטים הפלסטיני פריח אבו מדיין. בפברואר 1996, בפגישה נוספת בין ליבאי לבין פריח אבו מדיין, הגישה ישראל בקשות חוזרות עבור כל החשודים, ומאז לא נקטה בצעדים נוספים. במהלך השנה האחרונה, הצהירו בכירים ישראלים רשמיים במספר הזדמנויות, באופן ישיר ועקיף, כי הם הרימו ידיים בעניין ההסגרות, וכי במקום זה הם דורשים שהרשות הפלסטינית תעצור, תכלא ותעמיד למשפט אנשים המעורבים בטרור.

אחד מהגורמים אשר שכנע את המנהיגים הישראליים כי אין לפלסטינים כל כוונה לעמוד בתנאי ההסכם באשר להסגרה היא סדרה של הצהרות מפי מנהיגים מדיניים וצבאיים ברשות הפלסטינית, אשר אמרו בגלוי כי הם רואים בהסגרה אלטרנטיבה שאינה מתקבלת על הדעת. ליוטנט-קולונל רשיד אבו-שבאכ, סגן מפקד שרות המודיעין הפלסטיני בעזה, אמר "מבט לשלום" ב-12 ביוני 1995 כי "שום חשודים מבוקשים לא יועברו לידי ישראל, מאחר וקיים כעת מצב חדש של שלום בו אף אחד לא צריך להביט לאחור". הגנרל נאצר יוסף אמר "מבט לשלום" ב-19 ביוני 1995 כי "מדיניות הרשות הפלסטינית היא לא לבצע שום פעולות הסגרה של חשודים הקשורים בעבירות בטחוניות, וישראל עצמה אינה מפעילה עלינו לחץ לעשות כן".

ראוי לציין כי במספר מקרים הגישה ישראל בקשות "לא רשמיות", אשר לא ממלאות אחר התקן המלא המפורט בהסכמים. לדוגמא, ישראל הגישה בקשה לא רשמית להסגרתו של עלא' צאלת,

החשוד יוסף זנדאני בחודש מרץ 1994, ועבור שני פעילי הג'יהאד האסלאמי הגישה ישראל במספר ויקטור שיימן בספטמבר 1994. בקשות אלה, אשר אף אחת מהן לא זכתה לתשובה נכון להיום, אינן מחייבות את הרשות הפלסטינית, על אף שהענות להן כלולה במסגרת שיתוף פעולה בין הצדדים בנושא המלחמה בטרור. בקשות אלה אינן מפורטות בחלק זה, בין השאר מאחר שקשה להשיג מידע אמין באשר להן.

בנוסף להגשת דרישות רשמיות ובלתי רשמיות במקרים הקשורים לטרור, הגישה ישראל במספר מקרים בקשות להסגרת חשודים במקרים פליליים, הנעים משוד בנק דרך הריגה ועד לרצח על רקע כבוד המשפחה. הענות הרשות הפלסטינית בתחום זה עולה לעין ערוך על הענותה בתחום הטרור, וכוללת הסגרה של כמעט תריסר חשודים. מקרים אלה פורטו בשני הדו"חות האחרונים של "מבט לשלום" בנושא הסגרה, אולם לא מטופלים כאן לעומק מאחר שאינם רלוונטים בהערכת מאמצי הרשות הפלסטינית ללוחמה בטרור.

שמונת המקרים הבאים, אשר מוצגים בסדר בו הגישה ישראל את הבקשות, מהווים רשימה מלאה של כל המקרים הנ"ל, בהתבסס על המעקב השוטף של "מבט לשלום" בתחום זה. באופן כללי, לא ישראל ולא הצד הפלסטיני פרסמו את הבקשות ולא את מערך העובדות העומד מאחוריהן, כך שבמספר מקרים ישנם פרטים חסרים.

1. רג'א' ח'ליל עלי אבו סיתה ועמר עבדאללה עומר אבו סיתה, חשודים ברצח אורי מגידיש ב-8 במרץ 1993

ב-29 בספטמבר 1994 הגישה ישראל את הבקשה הרשמית הראשונה מטעמה להעברת חשודים, אשר הועברה לראש המשלחת הפלסטינית לועדה הבטחונית המשותפת. במקרה זה מעורבים שני בני-דודים: רג'א' ח'ליל אבו סיתה ועמר עבדאללה עומר אבו סיתה, החשודים ברצח אורי מגידיש ב-8 במרץ 1993 בחממה ביישוב גן-אור אשר בגוש קטיף. כוחות הבטחון הישראליים לא הצליחו ללכוד את השניים טרם כינונה של האוטונומיה הפלסטינית בעזה, ומאז פתחה משפחת מגידיש במאבק ציבורי להבאת הרוצחים למשפט בישראל. הנושא חודד כאשר דיווחים בתקשורת בחודש יוני 1994 טענו כי השניים גויסו לשורות המשטרה הפלסטינית¹. הדיווחים בתקשורת עוררו זעם ציבורי, ובמכתב שנשלח על-ידי יועץ ראש הממשלה, איתן הבר, לסיגל מגידיש ב-30 באוגוסט 1994, צויין כי ראש הממשלה הורה כי בקשת הסגרה תוגש באופן רשמי לרשות הפלסטינית.

העוזר המיוחד ליועץ המשפטי לממשלה, נועם סולברג, כתב ל"מבט לשלום" כי התובעת הראשית דורית בייניש בדקה את העדויות אשר נמצאות בידי ישראל ושוכנעה להגיש דרישה להסגרת חשודים על-מנת להעמידם למשפט. לאחר החלטתה, הוציא בית משפט צבאי צו מעצר כנגד שני בני משפחת אבו סיתה, אשר אותו העבירה ישראל לידי הרשות הפלסטינית.

תשובתה הרשמית של הרשות הפלסטינית ניתנה ב-24 בדצמבר 1994, שלושה חודשים לאחר שהוגשה בקשתה הרשמית של ישראל. במכתב החתום על-ידי זיאד אלאטרש, יו"ר המשלחת הפלסטינית לועדה הבטחונית המשותפת, הוסבר כי מאחר שהעבירה בה מדובר בוצעה קודם לחתימת הסכם עזה-יריחו, הרשות הפלסטינית הינה בדעה כי אין כל בסיס לדרישה להעברתם של החשודים².

ישראל הגישה בקשת הסגרה חוזרת בחודש פברואר 1996. לא הגיעה תגובה נוספת מטעם הרשות הפלסטינית.

2. עיד אבן עבד אלקאדר בשיתי ויוסף אבן מחמיד אלמלחי, החשודים ברצח שלמה קפח וגיל רוזן ב-26 באוגוסט 1994

ב-26 באוקטובר 1994, הגישה ישראל למשלחת הפלסטינית בוועדה הבטחונית המשותפת בקשה רשמית להעברת החשודים ברצח שלמה קפח וגיל רוזן, תושבי בת-ים, באתר בנייה ברמלה ב-26 באוגוסט 1994. בתחילה, הועברה לרשות הפלסטינית בקשה לא רשמית בלבד, בעוד משרד

הפרקליט הראשי בוחן את חומר העדויות בנושא. ב-10 באוקטובר 1994, לדברי נועם סולברג, הגיעה הפרקליטות הראשית למסקנה כי חומר העדויות מספק לשם הגשת בקשה רשמית בדבר העברתם של החשודים.

שר המשפטים הפלסטיני, פריח אבו מדיין, אמר ל"מבט לשלוש" בחודש נובמבר 1994 כי ישראל הציגה בפני הרשות הפלסטינית מידע מסודר ומפורט בנושא, כולל מספר רב של פרטים אישיים, כגון תמונות, המתארכים לחשודים, עיד אבן עבד אלקאדר בשיתוף ויוסף אבן מחמיד אלמלח, פעילי חמאס מרפיה. בזמן הראיון, אמר אבו מדיין כי השניים היו מוסגרים אם הם היו בעזה, אולם הם נמלטו למצרים, מעבר לתחום שיפוטה של הרשות הפלסטינית.

לאחר זמן נודע כי השניים נמצאים בעזה, ובחודש פברואר 1995 השיבה הרשות הפלסטינית לישראל בעל-פה, באומרה כי בקשת ההסגרה עבורם לא מולאה כפי שצריך. לדברי מקורות ישראליים, נסיונות ישראליים חוזרים ונשנים לברר מהו הדבר הבעייתי בטופס הבקשה לא נענו.

ב-13 בספטמבר 1995, כמעט שנה לאחר הגשת בקשת ההסגרה, נעצר אלמלחי על-ידי הרשות הפלסטינית ונשפט ל-12 שנות מאסר, על סמך סעיפי אישום אשר לא נמסרו לפרסום. הוא "נמלט" מן הכלא ב-22 באוקטובר 1995, פחות מחודשיים לאחר משפטו. ישראל הגישה בקשת הסגרה חוזרת בעניינו בחודש פברואר 1996. בעקבות הכללתו ברשימת 13 המבוקשים הכבדים אותה העביר הרמטכ"ל שחק לערפאת, הוא נעצר שוב בחודש מרץ 1996, וכנראה שהוא נמצא עדיין במעצר. בשיתוף עדיין מהלך חופשי.

3. אימן אחמד עבדאללה אבראהים חסין וראא'ד אבו ליבדה, החשודים ברצח נטאליה (נטאשה) איבנוב ב-23 בספטמבר 1994

ב-29 בנובמבר 1994 הוגשה בקשה לרשות הפלסטינית להעברתו של החשוד ברצח בחנק של נטאליה (נטאשה) איבנוב. איבנוב, עולה חדשה מארצות חבר העמים, נמצאה מתה בדירתה באשדוד ב-23 בספטמבר 1994.

לא היה ברור בתחילה אם הרצח היה ממניעים פליליים או על רקע לאומי. משטרת אשדוד קיבלה שיחת טלפון מאדם בעל מבטא ערבי, אשר טען כי "אני רצחתי את האישה הישראלית אשר היתה בדירתה מזה יומיים. אני חבר בחזית העממית לשחרור פלסטין. חנקתי אותה למוות"³. אולם, זמן קצר לאחר מכן, איגור מלכין, עולה חדש מרוסיה העובד כמורה לספרות, הודה ברצח. לאחר מכן חזר בו מהודאתו, בטענה כי היא הוצאה ממנו תחת לחץ⁴.

כאשר נפתח התיק מחדש, שני החשודים העיקריים היו אימן עבדאללה אבראהים חסין וראא'ד אבו ליבדה, אשר היו גם כן חשודים בביצוע תקיפה והכאה בנסיבות מחמירות של ראובן עזרא, תושב אשדוד, ב-21 בספטמבר 1994. בהתבסס על ממצאי הפרקליט הראשי, הוציא בית המשפט המחוזי באשדוד צו מעצר עבור החשודים.

כוחות הבטחון הישראליים עצרו את חסין בעודו מנסה לחצות מחסום דרכים ישראלי תחת שם בדוי. הוא הודה בביצוע הרצח והתקיפה. החשוד הנוסף, אבו ליבדה, עודו מהלך חופשי. נכון לתאריך כתיבת הדו"ח, לא השיבה הרשות הפלסטינית לבקשותיה של ישראל להסגרתו של אבו ליבדה, האחרונה שבהן מחודש פברואר 1996.

4. עיד אבן חמדי אבו שקאפה, החשוד בנסיגתו לרצח שאול דוד ב-16 בינואר 1994

ישראל ביקשה את הסגרתו של אבו שקאפה ב-13 בדצמבר 1994. הוא חשוד בנסיגתו לרצח את שאול דוד, בשוק הפתוח ברמלה. אבו שקאפה ושני אנשים נוספים נכנסו לישראל מרצועת עזה דרך פתח בגדר ההפרדה הסובבת את הרצועה, והמשיכו לכיוון רמלה, שם הם עקבו אחר שאול דוד, תפסו אותו, היכו אותו בראשו בעזרת לבני בטון, וגרמו לפציעות חמורות.

שני שותפים של שקאפה, אשר נתפסו על-ידי כוחות הבטחה הישראליים, נשפטו, נמצאו אשמים, ונגזר עליהם עונש של 12 שנות מאסר. החלטת הפרקליטות הראשית להוציא בקשה להסגרת החשוד הנוסף התבצעה לאחר שסקירה של חומר הראיות מצאה אותו מספק לשם הגעה למסקנה כי יש להעמיד את שקאפה למשפט בעוון השתתפותו בתקיפה. שר המשפטים הישראלי, דוד ליבאי, חזר על הבקשה להסגרתו ב-6 בספטמבר, 1995, בפגישה עם עמיתו הפלסטיני, פריח אבו מדיין, ושוב בחודש פברואר 1996. נכון לתאריך כתיבת הדו"ח, לא השיבה הרשות הפלסטינית לבקשות ההסגרה הישראליות.

5. צבחי אבו חאג'ה, החשוד בנסיגון לרצח שמעון דרור ב-18 בספטמבר 1994
חאג'ה היה אחד משני אנשים אשר היו ככל הנראה מעורבים בדקירתו של שמעון דרור ב-18 בספטמבר 1994, וישראל הגישה בקשה רשמית להסגרתו ב-12 באפריל 1995, כחצי שנה מאוחר יותר. שר המשפטים הישראלי, דוד ליבאי, חזר על הבקשה ב-6 בספטמבר 1995, בפגישה עם עמיתו הפלסטיני, פריח אבו מדיין, וכן שוב בחודש פברואר 1996. נכון לתאריך כתיבת הדו"ח, לא השיבה הרשות הפלסטינית לבקשות ההסגרה הישראליות.

6. צאלח עת'מאן, החשוד ברצח ז'נט קדוש ואולגה חייקוב ב-1 ביולי 1993

ישראל ביקשה את הסגרתו של צאלח עת'מאן ב-26 ביוני 1995. עת'מאן היה מעורב בפיגוע באוטובוס קו 25 בירושלים, שבמהלכו נהרגו שני ישראלים. עת'מאן נפצע בראשו מידי כוחות הבטחה הישראלים כאשר הוא וחבריו השתלטו על מכוניתה של ז'נט קדוש וניסו לצאת מירושלים לכיוון בית לחם. כתוצאה מכך, לקה עת'מאן בשיתוק, הוכרז כלא כשיר לעמוד למשפט, ונשאר בבית חולים בירושלים, כאשר מצבו הוגדר כ"צמחי".

עת'מאן הועבר לבית חולים בעזה, חזר להכרה, התחתן, ונרשם ללימודים באוניברסיטה האסלאמית. כאשר גילתה ישראל את השיפור במצבו, דרשה כי יועבר לידה על מנת שיעמוד למשפט. שר המשפטים הישראלי, דוד ליבאי, חזר על הבקשה ב-6 בספטמבר 1995, בפגישה עם עמיתו הפלסטיני, פריח אבו מדיין, וכן שוב בחודש פברואר 1996. נכון לתאריך כתיבת הדו"ח, לא השיבה הרשות הפלסטינית לבקשות ההסגרה הישראליות.

7. יוסף מחמוד ראעי ושאהר עלי אחמד ראעי, החשודים ברצח אוהד בכרך ואורי שחור ב-21 באוגוסט 1995

בקשה רשמית להסגרתם של שני האחים ראעי הוגשה לרשות הפלסטינית ב-13 בספטמבר 1995. השניים חשודים ברצח ובסיוע לרוצחיהם של שני מטיילים ישראלים, אוהד בכרך ואורי שחור, אשר נורו למוות בואדי קלט, אשר נמצא בין ירושלים ויריחו, ב-21 באוגוסט 1995.

בסוף חודש אוגוסט 1995 עצר השב"כ הישראלי את ג'מאל אמין מצטפא זיאד, ראש הפלג של החזית העממית לשחרור פלסטין (חז"ע) אשר בראשה עומד ג'ורג' חבש, ובמהלך חקירתו נמצא כי חברים בפלג שלו הם שביצעו את הרצח בואדי קלט⁵. זיאד הודה במעורבותו ברצח וביצע שחזור שלו. אז הגישה ישראל בקשה בלתי רשמית להסגרתם של שני הרוצחים האחרים, אשר זוהו כשוהים ביריחו. באמצע הלילה של ה-11 בספטמבר 1995, הובאו השניים למשפט מהיר בבית הדין לענייני בטחון של הרשות הפלסטינית ביריחו. הם נמצאו אשמים בהפרת השקט, הסתה, ופגיעה באינטרסים של הרשות הפלסטינית, ולכל אחד מהם נקבע עונש של שבע שנות מאסר⁶.

הרשות הפלסטינית ציטטה את הסעיף בהסכם הקובע כי אדם אשר נעצר או מרצה עונש מאסר בבית כלא של אחד הצדדים, אין צורך להעבירו למשפט בצד השני עד לתום תקופת העונש. ממשלת ישראל לא קיבלה את טענת הרשות הפלסטינית כי המשפט המהיר וגזר הדין שניתן לשני האחים מעניק להם חסינות זמנית מפני בקשת הסגרה ישראלית, ולפיכך ביקשה, יומיים לאחר מכן,

8. שלושה שוטרים פלסטינים המבוקשים לחקירה באשר לירי למוות של שוטר משמר הגבול ג'קי אטיאס, אשר נורה למוות במחסום ארז ב-17 ביולי 1994

ל"מבט לשלום" לא ידוע תאריך מדויק של הגשת בקשת ההסגרה הרשמית, אשר התבצעה במחצית השנייה של שנת 1994. במהלך מהומות אשר התרחשו במחסום ארז בעזה ב-17 ביולי 1994, נורו יריות לעבר כוחות הבטחון הישראליים. במהלך המהומה, נורה למוות שוטר משמר הגבול הישראלי ג'קי אטיאס על-ידי שוטר פלסטיני, עובדה אשר אושרה באמצעות דו"חות בליסטיים. באמצעות הקלטת וידאו, הצליחו מאוחר יותר כוחות הבטחון הישראליים לזהות שלושה שוטרים פלסטינים אשר ירו לעבר כוחות ישראלים, והגישו בקשה כי השלושה, אשר שמותיהם לא נמסרו לפרסום, יועברו לידי ישראל לצורך חקירה. הבקשה הוגשה שוב בחודש פברואר 1996. נכון לתאריך כתיבת הדו"ח, לא זכתה ישראל לתשובה מטעם הרשות הפלסטינית בעניין זה.

מסקנות בנושא ההסגרה

נכון לתאריך כתיבת הדו"ח, לא נעשה שימוש בהסגרה ככלי באף מקרה של מחבלים שהיו מעורבים בתקיפת ישראלים. לפיכך, ערכה כאמצעי הרתעה, או כאמצעי המאלץ מחבלים לרדת למחתרת, למעשה בלתי קיים. ההשפעה היחידה שהיתה לכלי זה היא בכך שהאיום בהסגרה הביא, את הרשות הפלסטינית, במספר מקרים, להעמיד למשפט ולגזור את דינם של אנשים אותם ביקשה ישראל, או כאלה אשר ישראל עמדה לבקשם. אולם גם השפעה זו היא מוגבלת, מאחר שבחלק ממקרים אלה, כפי שיפורט בחלק הבא, שוחררו האסירים זמן קצר לאחר שאיום ההסגרה לישראל הוסר.

ב. משפטים וגזרי-דין

בניגוד להסגרה להעמדה למשפט בישראל, אשר לא נעשה בה שימוש כלל במהלך השנתיים מאז קיבלה הרשות הפלסטינית לראשונה את השליטה על עזה ויריחו, נעשה לעיתים שימוש במשפטים ובגזרי-דין של בתי משפט פלסטיניים כאמצעי ענישה. עד לתאריך ה-5 במאי 1996, סך של 39 בני אדם נשפטו בעוון מעורבות ישירה או עקיפה בפעילות טרור כנגד ישראל, ו-37 מתוכם נשפטו לתקופות מאסר הנעות משישה חודשי מאסר ועד מאסר עולם.

הערכת יעילותם של משפטים אלה כאמצעי הרתעה או מניעת טרור צריכה להביא בחשבון מספר גורמים: (1) בתי המשפט דנו רק במספר קטן של מקרים, והמקרה הראשון הובא בפני בית משפט רק יותר משנה לאחר קבלתה של הרשות הפלסטינית את השליטה בעזה וביריחו; (2) האנשים המורשעים לא היו, ברוב הגדול של המקרים, בין ראשי המנהיגים הצבאיים או הפעילים של ארגוני הטרור; (3) גזרי הדין במקרים רבים היו קלים למדי; (4) אחוז משמעותי של האנשים שנשפטו לתקופות מאסר של שנתיים ויותר שוחררו לאחר מספר שבועות בלבד.

החלק הבא בוחן את הרקע למשפטים שנערכו בבתי הדין של הרשות הפלסטינית, מציג רשימה מקיפה של כל המקרים הקשורים בעבירות על רקע בטחוני שהובאו בפניהם, ומציין נקודות באשר לדפוס המשפטים. החלק שאחריו מתייחס לגזרי הדין הקלים במספר מקרים ולדפוס השחרור המוקדם במקרים אחרים. החלק המסכם מציג את הערכת "מבט לשלום" באשר ליעילותם של המשפטים במלחמה בטרור.

בתי הדין לבטחון המדינה ומשפטיהם, ממאי 1994 עד הלום

מחודש מאי 1994 ועד לאמצע חודש אפריל 1995, 11 החודשים הראשונים לשלטונה של הרשות הפלסטינית בעזה וביריחו, לא היו משפטים של אנשים החשודים בפעילות טרור כנגד ישראלים. לאחר פיגוע ההתאבדות באוקטובר 1994 ברחוב דיונוף בתל-אביב, תבעו ישראל וארה"ב מהרשות הפלסטינית להעמיד לדין אנשים המעורבים בטרור, ותביעה זו עלתה שוב ביתר שאת לאחר הפיגוע בבית ליד בחודש ינואר 1995, בו נהרגו 20 חיילים ואזרח. בחודש פברואר 1995, ייסדה הרשות הפלסטינית את בית הדין לבטחון המדינה, באמצעות החיאה של חוק מצרי ישן אשר היה בתוקף ברצועת עזה בשנים 1962-1967. ב-10 באפריל 1995, לאחר שפיגועי התאבדות בכפר דרום ובצומת נצרים ברצועת עזה גרמו ל-8 הרוגים נוספים, הובא בפני בית הדין לבטחון המדינה המקרה הראשון.

נכון לתאריך כתיבת דו"ח זה, כל משפטיהם של חשודים בטרור ברשות הפלסטינית התבצעו בבתי הדין המיוחדים לבטחון המדינה, אשר מבוססים על מערכת המשפט בעלת השם הזהה אשר פעילה במספר מדינות ערביות, ואשר תפקידה הוא להביא את אויביה של המדינה למשפט ולגזור דין מהירים. המשפטים נערכו לרוב בלילה, ללא נוכחותם של בני משפחה או של עורכי דין, ובמספר מקרים ארכו כרבע שעה או אף פחות.⁷

כאשר מביאים בחשבון את המקרים הראשונים ב-10 באפריל, שמעו בתי הדין הללו סך של 39 מקרים אשר נראים קשורים לפעילות טרור כנגד ישראלים. ברשימה זו נמצאים גם מקרים אשר לגביהם הקשר לטרור כנגד ישראל אינו לגמרי ברור, כגון אנשים אשר מכרו נשק באופן בלתי חוקי ומנהיגי חמאס אשר פרסמו מאמרי עיתונות המבקרים את הרשות הפלסטינית.⁸ (בית הדין לבטחון המדינה שמע 13 מקרים נוספים אשר באופן ברור אינם קשורים לטרור כנגד ישראלים, כגון מכירת מוצרי מזון לאחר חלוף תאריך התפוגה שלהם; אין התייחסות למקרים אלה בדו"ח זה).

37 גזרי הדין שניתנו נעו מתקופות מאסר של כמה חודשים ועד למאסר עולם. סעיפי האישום כללו: גיוס של מתאבדים פוטנציאליים; הסתה לטרור; סחר בכלי נשק; פתיחה באש לעבר המשטרה הפלסטינית; קשירות קשר לתקיפת סיורים משותפים לישראל ולפלסטינים; פגיעה באינטרסים של האומה הפלסטינית. מתוך גזרי הדין, 10 היו לתקופות של שנה או פחות, 12 היו לשנתיים עד חמש שנים, 13 היו לתקופות של 6-15 שנה, ושניים היו למאסר עולם.

רוב המקרים, 23 מתוך 39, נדונו במשך תקופה של שישה שבועות מה-10 באפריל 1995 ועד ה-26 במאי 1995, כאשר הופעל הלחץ הכבד ביותר לפעולה מטעם האמריקאים והישראלים. כל אלו שהועמדו למשפט היו מטיפים, סופרים או מגייסים, אשר לא היו מעורבים באופן ישיר בתכנון פעולות טרור או בביצוען. דר' מחמוד אלהינדי, בכיר בג'יהאד האסלאמי, אמר ל"מבט לשלום" ב-18 במאי 1995 כי "אלה אשר נשפטו והורשעו בבית הדין לבטחון המדינה הם כולם פעילים פשוטים, פעילי מסגד, אנשים שמדברים". בדומה, אמר בכיר בשרותי הבטחון הישראליים ל"מבט לשלום" ב-8 במאי 1995 כי, למעט יוצא מן הכלל אחד, "אלה שהובאו למשפט אינם אנשי מפתח".

מאז, קיימו בתי הדין משפטים בדרך-כלל לאחר שמבצעי פעולת טרור כנגד ישראלים נמלטו לאזור שנמצא תחת שליטה של הרשות הפלסטינית וישראל ביקשה את הסגרתם, או ניצבה הכן לעשות זאת. כך נשפטו עבד אלמג'יד דודין ורושדי אלח'טיב, אשר היו מעורבים בפיגוע ההתאבדות באוטובוס בקו 26 בירושלים, ב-26 באוגוסט 1995 ביריחו. כמו כן, נגזר על האחים ראעי, החשודים העיקריים ברצח שנערך בחודש ספטמבר 1995 של שני מטיילים ישראלים בודאי קלט, עונש של שבע שנות מאסר ב-11 בספטמבר 1995. כתוצאה מכך, מספר אנשים אשר הורשעו בשנה האחרונה היו פעילים אשר ביצעו פעולות טרור או תכננו אותן, והיו מעורבים בפעילות טרור באופן ישיר יותר מאשר קבוצות האנשים אשר נשפטו בגל הראשון של המשפטים בחודשים אפריל-מאי 1995.

אף על פי כן, עומדת בעינה העובדה כי אף לא אחד מחברי המעגל הפנימי של עז א-דין אלקסאם או הג'יהאד האסלאמי הועמד למשפט. כיום, לדוגמא, כפי שמפורט בחלק העוסק במדיניות הרשות הפלסטינית בנושא המעצרים, מחזיקה המשטרה הפלסטינית יותר מחצי תריסר ממנהיגי עז א-דין אלקסאם, אשר נעצרו בחודשים מרץ-אפריל 1996 לאחר גל של חמישה פיגועי התאבדות אשר

הביאו לרצח 60 אנשים בפרק זמן של 9 ימים. אף לא אחד מהם הועמד למשפט, אם כי יש לציין כי התובע הכללי של הרשות הפלסטינית צוטט לאחרונה באומרו שהמקרים יעלו לדיון במהלך חודש מאי. לשם השוואה, פעיל חמאס מרמה נמוכה אשר דקר ופצע אדם יהודי מבוגר בחברון ב-2 במאי, נעצר על-ידי המשטרה הפלסטינית ב-4 במאי ונשפט ב-5 במאי ל-12 שנות מאסר.

ככלל, אם כן, לא נעשה שימוש בבתי המשפט על מנת להעניש את כל האנשים המעורבים בפעולות טרור נגד ישראל. השימוש בהם הוגבל לתקופות בהם הלחץ על הרשות הפלסטינית היה בשיאו, או למקרים מסויימים בהם משפט בבית דין פלסטיני שימש לדחיית בקשת הסגרה ישראלית מבלי להכריח את הרשות הפלסטינית להפר את ההסכמים בגלוי על-ידי תשובה שלילית לבקשה. כמו כן, הם נמנעו מלהעניש את הגורמים החשובים ביותר בארגוני הטרור.

גזרי דין קלים ושחרורים לאחר הרשעה

בעוד שחלק מתקופות המאסר שנקבעו בגזרי הדין שניתנו היו חמורות, כראוי, הרי שבמספר מקרים הן היו קצרות באופן מפתיע. ארבעה משפטים של פעילי חמאס מרפית, שנערכו ב-20 במאי 1995, הסתיימו בהרשעות בעוון "הכנת פעילים לביצוע פיגועי התאבדות" ו"החזקה בלתי חוקית של כלי נשק ואמצעי חבלה". גזר הדין שנקבע - שישה חודשי מאסר - נראה מתון, מאחר וסעיפי האשמה כמוהם כסיוע בנסיון לרצח המוני. קצרים באופן בולט היו גם עונשי המאסר לתקופה של 7 שנים שנקבעו במקרה של האחים ראעי, אשר הורשעו ב"פיגוע באינטרסים של האומה הפלסטינית" ו"פיגוע בבטחונה של הרשות הפלסטינית ובתהליך השלום". שני האנשים נשפטו, בעצם, מאחר וביצעו רצח של שני מטיילים ישראלים, פשע אשר על-פי רוב הסטנדרטים הבינלאומיים אמור לגרור ענישה חמורה בהרבה.

על אף דוגמאות אלה ודוגמאות רבות אחרות, הרי העונשים שנקבעו על-ידי בתי הדין לבטחון המדינה במספר מקרים, לו היו מבוצעים במלואם, ארוכים מספיק על מנת להוות אמצעי הרתעה. שמונה מתקופות המאסר, לדוגמה, היו גבוהות מ-10 שנים, ו-12 נוספות היו לתקופות של 5 שנים או יותר - מאסרים אשר יכולים גם כן להחשב כמשמעותיים, בהתחשב בטיב העבירה שבוצעה.

אולם, היו מספר מקרים שהובאו לפרסום בהם אנשים שנגזרו עליהם תקופות מאסר ארוכות שוחררו תוך מספר שבועות, ללא כל קשר למחלה, עדויות חדשות, או תנאים מיוחדים אחרים. כחצי תריסר מקרים כאלה דווחו באמצעי התקשורת, ודו"ח זה חושף מספר מקרים נוספים.

במהלך החודשים מרץ ואפריל 1996, בדק ארגון "מבט לשלום" את מימדיה של תופעה זו. בהנתן שהגישה למידע זה היא קשה להשגה, וכי הרשות הפלסטינית, במספר מקרים, שחררה אסירים אך החזירה אותם לכלא לאחר מכן כתוצאה מלחץ ישראלי, קשה לדעת בוודאות כמה מהאסירים אכן זכו לשחרור מוקדם.

"מבט לשלום" בחן 26 מקרים בהם האנשים שנשפטו לתקופות מאסר על-ידי בתי הדין לבטחון המדינה היו צריכים עדיין להיות בבית הכלא בזמן עריכת המחקר. אלה כוללים את כל גזרי הדין לתקופות של שנתיים ויותר, למעט המקרה שהובא לדין ב-5 במאי 1996, אשר לגביו עדיין מוקדם לדעת אם צפוי שחרור מוקדם.

מתוך 26 אסירים אלה, חשף "מבט לשלום" 11 אשר היו מחוץ לכלא בזמן עריכת המחקר, או ששוחררו לפני כן לתקופות ארוכות, והוחזרו לבית הכלא כתוצאה מלחץ ישראלי. נתונים אלה כוללים מספר "אסירים" אשר מרצים את עונשם בתנאים אשר אינם יכולים להקרא תנאי מאסר, ובכללם כמה אשר הינם מועסקים בפועל ע"י כוחות הבטחון הפלסטיניים⁹. להלן יפורטו 11 המקרים, המובאים בסדר כרונולוגי של מועדי עריכת המשפטים.

1. **ראלד צבחי אחמד אלעטאר**: פעיל חמאס, מבוקש על-ידי ישראל בשל מעורבות בתקרית ירי בצומת מורג, בה נהרג חיל ושניים נפצעו. הוא נשפט לשתי שנות מאסר ב-16 באפריל 1995, בעוון החזקה בלתי חוקית בנשק ואמצעי לחימה, אימון בלתי חוקי בשימוש בנשק ופיגוע בבטחון הלאומי.

הוא שוחרר ממאסר בחודש ינואר 1996, לאחר הפיגועים בירושלים ובאשקלון, אולם שוחרר תוך ימים מעטים. נעצר שוב ב-25 בפברואר 1996,

2. מחמד אברהם צאלח אבו שמאלה: פעיל חמאס, מבוקש על-ידי ישראל בשל מעורבות

בתקרית ירי בצומת מורג, בה נהרג חיל ושניים נפצעו. הוא נשפט לשתי שנות מאסר ב-16 באפריל 1995, בעוון החזקה בלתי חוקית של נשק ואמצעי לחימה, אימון בלתי חוקי בשימוש בנשק ופגיעה בבטחון הלאומי. הוא שוחרר ממאסר בחודש ינואר 1996, לאחר שריצה 8 מתוך 24 חודשי המאסר שנגזרו עליו. הוא נעצר שוב ב-25 בפברואר 1996, לאחר התקפת טרור בירושלים, אולם שוחרר תוך ימים מעטים.

3. **סייד סאלם סעיד אבו מוסאמה:** פעיל חמאס, העורך לשעבר של 'אלוטן', המנהיג לשעבר של הזרוע הצבאית של החמאס. הוא נשפט לשלוש שנות מאסר ב-14 במאי 1995, בעוון הסתה, ובכלל זה הסתה כנגד הרשות הפלסטינית. שוחרר ממאסר ב-13 בדצמבר 1995, לאחר שריצה 7 חודשים מתוך שלוש השנים שנגזרו עליו. במסגרת גל המעצרים של פעילי חמאס שבוצעה בעקבות גל פיגועי ההתאבדות בתחומי ישראל בחודשים פברואר-מרץ 1996 נעצר אבו מוסאמה שוב. הוא שוחרר מן הכלא בשבוע האחרון של אפריל 95.

4. **עבד אלמג'יד זודין:** פעיל חמאס, חשוד במעורבות בהכנת פיגוע התאבדות שבוצע בירושלים ב-21 באוגוסט 1995. הוא נשפט, ב-26 באוגוסט 1995, ל-12 שנות מאסר עם עבודת פרך, בעוון פגיעה באינטרסים של האומה הפלסטינית, פגיעה באינטרסים של הרשות הפלסטינית, ופגיעה בבטחון הלאומי ובתהליך השלום. על-פי מקורות "מבט לשלום", על אף שזודין נמצא עדיין באופן רשמי בבית הכלא ביריחו, בפועל הוא עובד כסוהר ומותרת לו תנועה חופשית ביריחו.

5. **עואד סילמי:** פעיל חמאס, מבוקש בשל מעורבות ברצח סגן אלוף מאיר מינץ. הוא הסכים למעצר בחודש אוגוסט 1995 רק לאחר שהובטח לו כי ישוחרר מן הכלא. סילמי נשפט לתקופה של חמש שנות מאסר ב-12 בספטמבר 1995, באשמת כוונה לביצוע פיגוע התאבדות בישראל, ומעורבות ברצח סא"ל מאיר מינץ. הוא שוחרר בתוך פחות מחודש לאחר שנגזרו עליו חמש שנות מאסר. לבקשת ישראל, הוא נעצר שוב בחודש מרץ 1996, ולאחר מכן שוחרר. על-פי מקורות "מבט לשלום", הוא נעצר שוב וכעת הוא כלוא.

6. **ואל'ל צלאח נסאר:** פעיל חמאס. הוא הסכים למעצר בחודש אוגוסט 1995 רק לאחר שהובטח לו כי ישוחרר מן הכלא. נשפט לתקופה של חמש שנות מאסר ב-12 בספטמבר 1995, באשמת כוונה לביצוע פיגוע התאבדות בישראל. בתוך פחות מחודש שוחרר.

7. **יוסף אלמלחי:** פעיל חמאס. מבוקש על-ידי ישראל בעוון רציחתם של גיל רווח ושלמה קפח. ישראל ביקשה את הסגרתו ב-26 באוקטובר 1994. הוא נשפט ל-12 שנות מאסר ב-13 בספטמבר 1995, בעוון סעיפי אשמה אשר לא נמסרו לפרסום. הוא "נמלט" מן הכלא ב-22 באוקטובר 1995, פחות מחודשים לאחר שהוטל עליו עונש של 12 שנות מאסר. ב-3 בנובמבר 1995 הסגיר את עצמו לידי הרשויות הפלסטיניות, אולם שוחרר מיד לאחר מכן. לבקשת ישראל, נעצר שוב בחודש מרץ 1996, וכנראה שנמצא עדיין במעצר.

8. **אוסאמה אבו טאהא:** פעיל חמאס. מבוקש על-ידי ישראל באשמת סדרה של מעשי רצח, ובכללם אלה של אהוד רוט, אילן לוי וגיא עובדיה, ובאשמת מעורבות בתקריות ירי נוספות כנגד סיורים ישראליים. ישראל ביקשה את הסגרתו ב-6 בספטמבר 1995. הוא נשפט ל-12 שנות מאסר ב-13 בספטמבר 1995. אך "נמלט" מן הכלא ב-22 באוקטובר 1995. הוא הסגיר את עצמו לידי הרשויות הפלסטיניות ב-3 בנובמבר 1995, אולם שוחרר מיד לאחר מכן. לבקשת ישראל, נעצר שוב בחודש מרץ 1996, וכנראה שהוא נמצא עדיין במעצר.

9. **ג'מאל אבו רוב:** חבר בארגון "הפנתר השחור". נשפט ב-2 בדצמבר 1995 בעוון מעורבות בחטיפת שוטרים ישראלים בג'נין. לדברי מקורות "מבט לשלום", על אף שאבו רוב נמצא עדיין באופן רשמי בבית הכלא ביריחו, הרי שבפועל הוא עובד מטעם מנגנון הבטחון הפלסטיני בכלא וניתנת לו

אפשרות תנועה חופשית ביריחו. מקורות מורים על כך כי הוא נכח בטקס סיום פומבי של האקדמיה של המשטרה הפלסטינית, לבוש במדי המשטרה הפלסטינית.

10. **אחמד ג' מיל סמארה:** חבר בארגון "הפנתר השחור". נשפט ב-2 בדצמבר 1995 בעוון מעורבות בחטיפת שוטרים ישראלים בג'נין. לדברי מקורות "מבט לשלום", על אף שאבו רוב נמצא עדיין באופן רשמי בבית הכלא ביריחו, הרי שבפועל הוא עובד מטעם מנגנון הבטחון בכלא וניתנת לו אפשרות תנועה חופשית ביריחו.

11. **סמיר זכראנה:** חבר בארגון "הפנתר השחור". יצא את אזור יריחו בניגוד להסכם שחרור האסירים. בעקבות נסיון צה"ל לעוצרו התבצר בבית-קפה בקבאטיה וחבריו חטפו שני אנשי מג"ב בג'נין. עם שחרור אנשי מג"ב סוכס בין צה"ל לפלסטינים כי הוא יוחזר ליריחו ויישפט שם. ב-3 בדצמבר 1995 הוא אכן נשפט לחמש שנות מאסר ביריחו, אך שוחרר מהכלא ב-3 במרץ 1996. הוא נעצר שוב מאוחר יותר באותו היום לאחר שהיה מעורב בהתנגשות עם קצינים מכוחות הבטחון המסכל הפלסטינים.

מספר השחרורים נראה בעייתי אף יותר כאשר בוחנים אותו בחלוקה לארגונים. מתוך 14 פעילי החמאס שנשפטו לעונשי מאסר של שנתיים או יותר, זכו 8 לשחרור מוקדם. כמו כן, שלושה מתוך שלושת חברי ארגון "הפנתר השחור" (חלק מתנועת הפת"ח) זכו לשחרור מוקדם. לעומת זאת, אף לא אחד מפעילי הג'יהאד האסלאמי או החזית העממית זכה לשחרור מוקדם, וכמוהם גם האסיר היחיד הנטול שייכות ארגונית.

כפי שצויין לעיל, המשפטים האחרונים, אלה שנערכו לאחר חודש מאי 1995, כוללים לרוב את המקרים ה"כבדים" יותר - אנשים המעורבים בהתקפות כנגד ישראלים, אותם ביקשה ישראל או עמדה מן הרשות הפלסטינית להסגיר לידיה. לפיכך ישנה חשיבות רבה לעובדה כי מתוך 13 המשפטים האחרונים, שוחררו האסירים ב-8 מהם.

היעילות של האיום במאסר במניעת פעולות פליליות נפגעת קשות על-ידי השחרור המוקדם של הנשפטים לתקופות מאסר ארוכות. פעולות שכאלה שמות ללעג את מערכת המשפט, ומאותות לאלה אשר מעורבים בפעילות טרור כנגד ישראל כי גם במקרה שיעצרו, ישפטו וימצאו אשמים על-ידי הרשות הפלסטינית, יש להם עדיין סיכוי טוב לשחרור מוקדם מן הכלא. אם הם שייכים לאחד משני הארגונים הגדולים, הפת"ח או החמאס, משתפר סיכוי זה עוד יותר.

הערכה כללית של השימוש במשפטים

עצם העובדה כי בתי דין של הרשות הפלסטינית מרשיעים וגוזרים את עונשם של פלסטינים המעורבים בפעילות טרור הינה חשובה ברמה הסמלית. העובדה כי דבר מעין זה התרחש 37 פעמים נשמע, על פניו, מרשים למדי. אולם, גזרי דין שכאלה ניתנו רק בתקופות מסוימות, על אף שפעולות טרור התבצעו גם בתקופות אחרות. האנשים שנשפטו לא היו, ברוב המקרים, מעורבים באופן ישיר בפעולות טרור כנגד ישראלים. אלה שהיו מעורבים באופן ישיר נשפטו כאמצעי לדחיית הסגרתם לידי ישראל, ונטו באופן לא-פרופורציונאלי לזכות בשחרורים מוקדמים. עד היום, באף מקרה לא הובא למשפט הגרעין הקשה של ארגוני הטרור, על אף שרבים מחברי המעגל הפנימי של הזרוע הצבאית של החמאס נמצאים כיום בבתי כלא של הרשות הפלסטינית.

לפיכך, יש לציין כי אמצעי זה, של עונש המוטל על-ידי בית משפט, לא נוצל כמעט, ובאופן כללי שימש בצורה המינימלית ביותר כאמצעי הרתעה או כאמצעי לפגיעה בתשתית של ארגוני טרור המרכזיים.

הערות שוליים

- 1 ידיעות אחרונות, 22 ביוני 1994, עמוד 3.
- 2 כפי שנטען בחוות הדעת המשפטית מטעם "מבט לשלום" שפורסמה בדו"ח בתאריך ##, הפרשנות שניתנה על-ידי הפלסטינים הינה מוטעית, מאחר שאין בהסכם אזכור כלשהו של התאריך בו בוצע הפשע. לפיכך, הרשות הפלסטינית מחוייבת להעביר חשודים ללא התייחסות לתאריך ביצוע פשעם.
- 3 הארץ, 25 בספטמבר 1994, עמוד א'5.
- 4 מעריב, 10 באוקטובר 1994, עמוד 11.
- 5 הארץ, 21 בספטמבר 1995, עמוד א'1.
- 6 ידיעות אחרונות, 13 בספטמבר 1995, עמוד 3.
- 7 ראה לדוגמא דו"חות של ארגון אמנסטי אודות ההיבט של זכויות האדם במשפטים אלה.
- 8 סעיפי האישום נוסחו בדרך-כלל באופן אשר לא מותיר אפשרות לקבוע את טיב העבירה. לפיכך, שני פעילי חז"ע אשר רצחו זוג מטיילים ישראלים הואשמו בפגיעה באינטרסים של הרשות הפלסטינית, הסתה נגד תהליך השלום ובהפרת הסדר הציבורי. אם כך, קביעת אילו מהמשפטים היו אכן קשורים למלחמה בטרור איננו עניין פשוט.
- 9 ב-16 המקרים האחרים, יתכן כי האסירים אינם מרצים את עונשם עד תומו, אולם "מבט לשלום" לא מצא עדויות מובהקות לכך.